

SECTIO IV.

Utrum teneamur aliquando facere eleemosynam ex necessariis ad statum, non tamen ad vitam.

1. *Aliorum sententia.* — Primæ et tertiæ sententiæ auctores citati in præcedenti sectione videntur omnino negare, quia requirunt illas duas conditiones, ut hoc præceptum obliget, scilicet, habere superflua simpliciter, et ut sit necessitas extrema, vel gravis; quibus nonnihil favet divus Thomas 2. 2, quæst. 32, art. 6; tamen alii auctores communiter contrarium tenent, licet non omnes inter se consentiant.

2. *Prima conclusio.* — Dico primo: si commune bonum, seu respublica sit in gravi necessitate totius boni communis, tenetur privata persona illi subvenire etiam ex necessariis ad statum. Conclusio est communiter ab omnibus recepta. Ratio autem est, quia, cæteris paribus, commune bonum est præferendum proprio in temporalibus. Item ostendimus infra debere hominem perdere vitam, si necesse sit, pro tuenda vita reipublicæ; ergo a pari tenetur subire gravem necessitatem, ut subveniat gravi necessitati reipublicæ. Denique huiusmodi gravis necessitas reipublicæ raro erit sine extrema necessitate multorum particularium; ostendimus autem debere hominem ex his bonis subvenire extremæ necessitati alterius; ergo, etc. Ubi advertendum est gravem necessitatem non dici, illam quæ quasi per accidens resultat in republica ex multis necessitatibus communibus, ut dicebamus sectione præcedenti, num. 8, sed gravem dici quæ per se exponit totam rempublicam, vel commune bonum ejus, gravi periculo.

3. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: si proximus quilibet sit in extrema necessitate, tenetur quilibet homo subvenire illi, etiam ex necessariis ad statum. Probatur primo, quia in ordine charitatis tenetur homo magis diligere vitam proximi quam statum suum. Item qui extreme indiget, habet jus naturale utendi bonis alterius, etiam necessariis illi ad statum, et potest illa accipere, neque alter potest prohibere sine injuria; ergo tenebitur ipse etiam dare illi, et servare alteri illud jus, præcipue habita ratione charitatis.

4. *Objectio prima.* — *Ad primam objectionem.* — *Ad secundam quid Vict. et Nav. respondeant.* — *Non omnino satisfaciunt.* — Sed contra inferes: ergo si aliquis minetur inter-

fecturum seipsum, nisi dem centum aureos, tenebor dare, ut vitam ejus tuear. Secundo, sequitur teneri divitem dare magnam pecuniæ vim, etiam necessariam ad statum, alicui, verbi gratia, ne occidat inimicum quem habet subjectum, quod videtur onerosum. Tertio, si esset infirmus morti proximus, nec posset sanari nisi exquisita medicina magni valoris, teneretur dives ex necessariis ad statum illi providere, et similia. Ad primum communis responsio est, illum non esse in extrema necessitate, sed in extrema malitia. Addo tamen, quod dixi in prima sect., num. 7, si forte id oriretur ex magna passione, et quantitas non esset magna, atque adeo posset aliquis sine gravi detrimento id facere, interdum teneri; tamen, moraliter et communiter loquendo, raro occurrit hæc obligatio. Ad secundum, Victoria, Relectione de Homicidio, Navar. et alii dicunt conclusionem esse intelligendam de necessitate quæ provenit quasi ex ordine naturali, non vero ex illa quæ provenit ex malitia hominum. Nam hæc potest occurrere infinitis modis, et sæpe iniquissimis; unde si illa esset attendenda, esset intolerabile onus, et perturbatio contra rempublicam. Sed revera licet hæc differentia non videatur negligenda, non tamen omnino satisfacit; nam causa propter quam charitas, et misericordia obligant, non est causa unde oritur necessitas, sed est ipsa necessitas; ergo si hæc vere adest, et aliunde est etiam sufficiens facultas, erit etiam obligatio, undecunque orta sit necessitas. Quare crediderim, si pretium pro tali vita necessarium esset moderatum, et non nimis necessarium habenti, posse interdum teneri ad illud dandum. Unde advertendum est hæc temporalia bona, quamvis sint inferioris ordinis, esse tamen instrumenta humanæ vitæ et humanarum actionum, et interdum posse magnam quantitatem divitiarum præferri vitæ alicujus vulgaris hominis, quia etiam sunt necessariæ communi bono, et conservare etiam proprium statum est moraliter valde necessarium, et ideo non est obligandus facile homo ut cadat a statu; attamen ut eo retento aliquam in eo patiatur necessitatem, obligari potest. Et hoc modo limitanda est conclusio, præsertim in necessitatibus, quæ non a natura, sed ex hominum libertate pendent; et eodem modo respondendum est ad tertium, quamvis non displiceat quod Victoria supra, et Soto, 4 de Justitia, quæst. 7, art. 1, ad 4, tradunt.

5. *Tertia conclusio.* — Dico tertio: inter-

dum potest quis obligari ut subveniat proximo ex bonis aliquo modo necessariis ad statum, proximo existenti, non in extrema, sed in gravissima quadam necessitate. Hæc suadet ex Scriptura, et Patribus, sectione præcedenti, num. 2, indicatis. Præterea Augustinus, in 1 epist. Joan., tract. 5: *A creditore angustiatur frater tuus, vide si misereris, si habes mundi facultates; forte dicis: daturus sum pecuniam meam, ne ille angustiam patiatur? si hoc tibi responderit cor tuum, dilectio Patris non est in te, etc.* Ratione etiam probatur; nam fieri potest ut, quamvis proximus non sit in extrema necessitate vitæ, sit tamen in extremo periculo gravis infamiæ, vel similis injuriæ, et illa est necessitas gravissima; ergo, qui potest non magna jactura divitiarum impedire illud malum, tenetur, quamvis bona illa non sint superflua omnino statui. Ratio enim charitatis postulat ut præferam tantum bonum proximi meo incommodo non magno. Similis est casus carceris, vel captivitatis perpetuæ; bona enim his malis contraria sunt altioris ordinis quam divitiæ. Addo præterea circa bona externa, accidere posse ut proximus in omnibus et maximis fortunis suis detrimentum patiatur, si hic et nunc non subveniam de meis, sine gravi jactura proprii status; tunc ergo etiam ratio charitatis postulat ut illi dicto modo subveniam; patent consequentiæ, quia moraliter loquendo tunc possum, et tempus est maximæ necessitatis; ergo tunc obligat præceptum affirmativum. Quod etiam credibilis fiet, advertendo, licet obligatio misericordiæ oriatur ab ipsa natura, tamen ex conjunctione charitatis majorem et altiore fieri; nam charitas naturam perficit; unde rationabile est ut ad majora signa et effectus benevolentiae inclinet et obliget. Quapropter Doctores sancti obligationem hanc magis in charitate quam in natura fundant. Accedit, quia non dicimus teneri aliquem ad subveniendum proximo, exponendo se æquali necessitati, imo neque subeundo gravem simpliciter, sed solum cum sine magna incommoditate potest, licet non sit de rebus omnino superfluis, quod etiam magis constabit et sequenti sectione.

6. *Difficultas quædam ex doctrina divi Thomæ.* — Sed superest difficultas, quia divus Thomas in omnibus videtur nobis adversari; articulo enim 6, quæst. 32, ait esse laudabile, de necessariis ad vitam subvenire publico bono, et idem dicit statim de eleemosyna facta ex necessariis ad statum, unde indicat illud esse consilii, non præcepti; et postea subdit

esse inordinatum tot dare eleemosynas, ut non possit homo convenienter vivere secundum statum, et solum excipit extremam necessitatem privatæ personæ, vel gravissimam reipublicæ. Respondetur doctrinam D. Thomæ esse prorsus eandem cum ea quam tradidimus, ut evidenter patet ex eodem, in quæst. 57, artic. 1, ad 4, et quæst. 118, artic. 4, ad secundum. Nimirum hoc loco obscurius est locutus, quia multa voluit paucis complecti. Quapropter, in citato articulo sexto, solum intendit docere quid in hac materia sit bonum, quidve malum. Unde laudabile ibi non significat consilium, vel præceptum, vel tantum in consilio, quod D. Thomas reliquit definiendum de ordine charitatis. In secundo autem dicto, quod sit inordinatum tot dare eleemosynas, etc., loqui videtur de homine qui habet familiam, et alias obligationes. Quamvis etiam dici possit in articulo quinto duo capita posuisse obligationis eleemosynæ, scilicet, extremam necessitatem, et superfluum simpliciter, quia moraliter, et attenta hominum conditione, quodlibet horum per se sufficit ad hanc obligationem inducendam; hoc ergo sensu dicit in quæst. 32, ex solis necessariis ad statum per se non oriri obligationem; non tamen negat quin aliunde ex magna necessitate proximi, attento ordine charitatis, possit aliquando oriri. Alia quæstio hic supererat, an ex necessariis ad vitam teneatur quis, vel certe possit honeste facere eleemosynam; sed in disputat. 9 melius expeditur, agendo de ordine servando in operibus misericordiæ.

SECTIO V.

Utrum, cum præceptum eleemosynæ obligat, necesse sit donare, vel satis sit mutuare.

1. *Prima sententia, ejusque ratio.* — *Confirmatur primo.* — *Confirmatur secundo.* — Prima sententia docet semper satis esse mutuare; ita habet Navarrus, in Manuali, c. 17, num. 61, et cap. 24, num. 5; Covar., regul. *Peccatum*, part. 2, § 1, num. 3, secuti Adrianum, Quodlib. 1, artic. 2, et in 4, in materia de Restit., quæst. 33. Ratio eorum est, quia charitas solum obligat ad subveniendum necessitati proximi; at satis sublevatur per mutuum. Unde in Scriptura interdum hæc obligatio per mutuum explicatur, Luc. 6: *Benefacite et mutuum date*; et Psal. 36, de justo dicitur: *Tota die miseretur, et commodat*; idemque reperitur Psalm. 111, Eccles. 29: *Fænerare proximo tuo*

in tempore necessitatis illius. Confirmatur primo. Nam si quis in extrema existens necessitate accipiat alienum ut sibi subveniat, postea veniens ad pinguiorem fortunam, tenetur restituere; ergo si alter subveniret, potest etiam obligare ad restitutionem, quod mutuare est. Antecedens est multorum Theologorum, Richardi, Durandi, Gabrielis, in 4, distinct. 15; Medina, Cod. de Restitut., quæst. 3; et Glos., in reg. *Peccatum*, de Regul. juris, in 6; et videtur colligi ex cap. *Si quis*, extra de furtis. Confirmatur secundo ex Genes. 25, ubi Jacob Esau extreme esurienti cibaria vendidit; et similiter Joseph, Genes. 41 et 42, oppressis fame frumentum vendebat; et Tobias mu-

tuum dedit Gadeo, sub capite cap. 11, quæ facit lex *Si gratuitam*, ff. *Præscriptis verbis*. Notandum pro decisione est, homines interdum carere rebus necessariis omnino et simpliciter, interdum tantum secundum quid, quia licet hic careant, habent alibi; vel si carent hoc genere honorum, habent alia, vel habent industriam qua facile possint comparare, vel proximam spem comparandi.

2. *Prima conclusio*. — Dico primo: simpliciter asserere præceptum eleemosynæ nunquam obligare ad donandum, neque pium est, neque practice probabile. Hæc conclusio satis patet ex dictis in duabus sectionibus præcedentibus; nam ut non negemus mutuam interdum esse posse opus misericordiæ, tamen regulariter Scriptura et Patres nomine eleemosynæ intelligunt absolutam donationem, ut colligitur ex Lucæ 10, in parabola incidentis in latrones, et cap. 11: *Date eleemosynam*, etc., et cap. 14: *Cum facis convivium*, etc. Et hæc est omnium veterum Theologorum opinio, in 4, distinct. 15; et divi Thom., citatis locis in præcedenti sect.; item Soti, in 4, lib. de Justit., quæst. 7, art. 1; Sarmant., in 2 part. Defens., monito 4, num. 5 et 6; Cordub., lib. 1, quæst. 26, ad 7; Medin., de Eleemos., cap. 6, et de Restitut., quæst. 3, cap. 1, et aliorum.

3. *Secunda conclusio*. — *Probatum ratione et exemplis*. — Dico secundo: ei qui tantum secundum quid indiget, satis subvenitur per mutuam, vel commodando, vel etiam venditione. Ita exprimunt plures ex citatis Doctoribus, ac fortasse hoc tantum intendunt alii pro prima opinione allati. Ratio est, quia ille talis non simpliciter indiget; ergo neque ego teneor simpliciter ei dare; idem constat exemplis. Nam si quis Romæ indiget, habet tamen divitias alibi, satis est mutuare, vel credita

pecunia vendere. Item si nunc caret actu, habet tamen certam spem, vel jus habendi in futurum, non caret simpliciter, quia illud jus et spes æstimabilia sunt pretio; ergo satis, ut credito ei detur, et non gratis. Præterea, qui necessitatem gravem in statu patienti subvenit, ut pristinum statum retineat et recuperet, potest haud dubie se servare indemnem. Denique idem est de artifice, atque de eo qui viribus et conditione aptus est ad laborandum, nisi postea certum sit indigere de cætero sua tota arte et industria, ad subveniendum sibi, et familiæ; nam tunc jam simpliciter indiget, et idem est de viro nobili, cujus statum repugnat et non decet laborare.

4. *Tertia conclusio*. — Dico tertio: quando necessitati proximi sufficienter subvenitur per usum rei quæ non statim consumitur, satis est commodare. Explico assertionem. Est quis in extremo periculo ut interficiatur ab hoste, nisi equo utatur: omnino sufficit illi commodando; et ad hoc urget obligatio utriusque partis; ratio est, quia ille indiget usu pro hoc tempore, non autem dominio aut usu perpetuo. Confirmatur, nam si ille invito domino acciperet equum ad illum usum, illo finito, teneretur absque dubio restituere, nisi forte in ipso actuali usu moreretur absque culpa accipientis, quia tunc neque ratione acceptionis (fuit enim justa), neque ratione rei acceptæ, quia non extat, restituere teneretur, atque adeo soli domino periret.

5. *Quarta conclusio*. — Dico quarto: in extrema necessitate, si subventio fiat per res ipso usu consumptibiles, fieri debet per absolutam donationem. Est communis illorum auctorum, et sequitur ex prima. Nam si præceptum eleemosynæ aliquando obligat ad liberam donationem, certe maxime in extrema necessitate rerum usu consumptibilium, et præcipue, si fiat donatio ex rebus superfluis. Secundo, ita teneor subvenire, sicut alter jure potest accipere; sed qui est in extrema necessitate, potest ita accipere et consumere, ut nihil teneatur restituere; ergo, et quod in hoc casu datum domino est, atque ab accipiente consumptum, nulli subjacet restitutioni. Major patet, quia si non esset eadem obligatio unius ad dandum, et facultas alterius ad recipiendum, posset oriri bellum justum ex utraque parte. Item quia accipiens potest juste nolle se obligare ad reddendum. Minor est communior sententia Doctorum, quos citavimus, ac D. Thom. 2. 2, quæst. 66, art. 7. Ratioque est, quoniam ille postea non tenetur reddere, sive ratione acce-

ptionis, quia fuit justa, sive ratione rei acceptæ, cum non extet, et sine culpa consumpta sit. Tertio, quando res non consumuntur usu, tenetur quis reddere finito usu, atque si res casu perit, non tenetur reddere quidquam, etiam pro illo usu, si vere nihil habebat quando usus est; sed in rebus usu consumptibilibus non valet plus res quam ejus usus; ergo intentum. Tandem, quia vel per hanc subventionem fit dominus rei ille qui accipit, et sic tanquam dominus poterit illam libere consumere, vel non fit dominus, ut Navar. late contendit, et ego libenter concedo; quia in his etiam rebus usus distinguitur a dominio, et quia non necessario conceditur plena facultas utendi in omnem usum, sed solum usus determinatus in propriam sustentationem; nam hæc est sufficiens facultas. At hinc concluditur quod intendimus, quia, ut dicebam, res quæ sine culpa alienius consumitur, domino consumitur; at accipiens consumit sine culpa rem; ergo domino perit ergo nihil postea tenetur reddere.

6. *Objectio diluitur*. — *Rejicitur limitatio Medinæ circa conclusionem*. — Hinc vero inferes, non esse verum oportere fieri donationem absolutam, si non transfertur dominium. Respondendum tamen per donationem absolutam hoc loco intelligi liberam concessionem usus talis rei absque obligatione reddendi, si usu consumatur, quæ etiam concedi potest religioso, qui est incapax dominii. Instabis: qui mutuo accipit rem, si illam consumit, postea tenetur restituere, quamvis illi sit concessus liber usus talis rei. Non est tamen simile, quia ibi transfertur dominium in ipsum cum obligatione reddendi; unde si consumitur, ipsi tanquam domino consumitur, et obligatio reddendi manet orta ex priori contractu. At vero in proposito, illa obligatio non potuit juste imponi, quia ille qui extreme indigebat, habebat jus ad liberum usum talis rei; quia ille in extrema necessitate debet esse communis; non vero habebat jus ad dominium, siquidem illi non erat necessarium; cum ergo manserit apud dominum, ipsi profecto perit. Porro adductæ rationes probant conclusionem, non solum si eleemosyna fiat ex superfluis simpliciter, sed etiam ex aliis. Unde Medina sine causa supra contrarium sentit, quando eleemosyna fit ex necessariis ad statum, qui non consequenter loquitur hæc in parte.

7. *Quinta conclusio bipartita*. — *Probatum prima pars*. — Dico quinto: quando eleemosyna fit ex omnino superfluis, probabilius est

debere fieri per liberam concessionem, etiam extra casum extremæ necessitatis, quamvis oppositum probabile sit. Prior pars est conformior sacræ Scripturæ et Patribus, ipsique charitati valde consentanea, ut consideranti in sect. 4 memoratos constabit. Et probatur primo ex natura et institutione harum rerum temporalium: ordinantur enim quasi natura sua ad sublevandas hominum indigentias; ergo ipsa ratio postulat ut, quando alieni sunt omnino superflua, et aliis desunt necessaria, liber usus aliis concedatur. Secundo, quia hæc obligatio ex eodem præcepto oritur, quo oritur obligatio ad dandum in extrema neces-

sitate; Et aliter esse necessitatis simpliciter, suppono enim saltem esse necessitatem gravem, vel alienius privati, vel reipublicæ; ergo obligat ad idem genus liberæ concessionis. Denique quando habeo superflua, charitatis lege teneor ad subveniendum non est autem unde habeam jus ad imponendum alteri obligationem, ut reddat quod accipit, cum vere non habeat, neque postea teneatur quærere unde reddat, etc.

8. *Secunda pars conclusionis suadetur*. — *Ad primam, quatenus primam conclusionis partem oppugnat*. — *Ad secundam*. — Nihilominus secunda pars conclusionis vera est, si quis in praxi velit eam sequi; tum quia rationes factæ non ita urgent quin convenienter possint solvi; tum etiam quia extra casum necessitatis extremæ non possum ego accipere alienum; ergo probabile est alium non teneri ad simpliciter dandum. Item in his necessitatibus potest quis non dare huic, sed reservare alteri; ergo etiam poterit satisfacere huic mutuando. Hæc tamen rationes non urgent nos. Etenim si prior esset bona, probaret, neque ad mutuandum teneri divitem, quia pauper non potest accipere etiam mutuo, invito domino. Negatur ergo illius rationis consequentia, nam quia hæc obligatio oritur ex sola charitate, tota cadit in divitem; jus vero non datur alteri, nisi quando res ipsa ratione necessitatis extremæ communes factæ sunt. Ad secundam respondetur, posse quempiam reservare alteri, si moraliter intelligat occurras alias graves necessitates; tamen per se et simpliciter tenetur libere donare alicui patienti gravem necessitatem. Quid si dives nollet dare nisi mutuando et obligando ad reddendum? tenebiturne qui accipit, implere postea susceptam obligationem? Respondetur in casu hujus conclusionis teneri, quia dives non fecit injuriam acceptanti, atque adeo contractus fuit

justus: ergo induxit obligationem; imo contractum illum esse contra jus charitatis, non satis constat; quare, etc. Unde merito Theologi, in 4, distinct. 15, tractantes an restituere teneatur qui aliquid accepit in necessitate constitutus, de extrema fere id negant, quasi in minori alia sit concedendum.

9. *Sexta conclusio unde suadetur.* — Dico sexto: si quis extra casum extremæ necessitatis subveniat, vel obligetur ad subveniendum, non ex superfluis simpliciter, sed aliquo modo ex necessariis ad statum, non obligatur ad dandum, sed ad mutuandum, vel ad alium modum similem. Hoc probant argumenta primæ opinionis, et dicta in præcedenti conclusione; præterea quia, ut patet ex præcedenti conclusione, res est incerta; ergo est explicanda suaviori modo. Item qui sic subvenit, etiam indiget illis bonis; ergo non sine causa potest se indemnem servare.

10. *Ad primum argumentum in num. 1.* — *Ad primam confirmationem.* — *Ad secundam.* — Ad argumentum primæ opinionis, dicito non solum teneri divitem ad subveniendum, sed ad subveniendum modo consentaneo charitati, et secundum debitum usum rerum. Item obligari ad non imponendum proximo obligationem reddendi sine rationabili causa, et sic accipienda sunt loca ibi citata, vel certe procedunt potius de fœnore spirituali. Ad primam confirmationem negatur assumptum; et caput illud loquitur extra casum extremæ necessitatis, ut exponit divus Thomas, artic. 7, ad primum, citata quæst. 66. Alia etiam quæ adducuntur, facile solvuntur. Esau enim atque Ægyptii non erant in extrema necessitate, quia habebant unde emerent; Joseph vero imponebat tributum ad bonum reipublicæ. Denique factum Tobie non est ad rem, quia Gabelus habebat unde redderet, ideoque chyrographum ab illo accepit Tobias. Postremo lex quæ affertur procedit in foro exteriori, aut certe juxta secundam, tertiam, vel ultimam conclusionem.

SECTIO VI.

Utrum qui omittit dare eleemosynam cum tenetur, obligetur ad resarcienda damna quæ inde eveniunt indigenti.

1. *Questionis explicatio.* — *Aliorum opinio, pro qua arguitur ex Cajetano et Turrecremata.* — *Confirmatur primo.* — *Secundo.* — Duo sunt consideranda. Aliud, quantitas eleemosynæ, et de hac omnes auctores fatentur, eum qui omittit dare, transacta necessitate, non obligari ad reddendam illam quantitatem, etiamsi necessitas fuerit extrema. Ratio est, quia tota illa operatio erat misericordiæ, non justitiæ; loquimur enim de his qui sunt veri domini, non de dispensatoribus; nam hi contra justitiam agunt usurpando, et obligantur ad restituendum dominis, qui eis dispensandam quantitatem commiserant. Secundum est detrimentum quod secutum est proximo indigenti, ex eo quod illi non est subventum. Et de hoc aliqui censent, eum qui omisit eleemosynam, præsertim in casu extremæ necessitatis, teneri ad restitutionem postea, si fortasse hac de causa proximus est mortuus, vel damnum aliud notabile incurrit, quod videtur indicare Cajetanus in Summa, verbo *Restitutio*, cap. 1, et potest sumi ex eodem cum divo Thoma 2. 2, quæst. 118, ubi dicit obligationem ad subveniendum in extrema necessitate, oriri ex justitia legali; obligatio enim ex tali justitia videtur inducere obligationem restituendi. Turrecremata etiam, in cap. *Si feneratoris*, distinct. 86, dicit eam esse obligationem ex justitia, quamvis neget obligationem restituendi; idem sentit Sarmento, de Redditibus Eccles., 3 part., capit. 4. Probatur ratione; nam ille qui omittit eleemosynam hujusmodi, est causa moralis nocimenti proximi; ergo tenetur de damno: antecedens patet, quia tenetur evitare id; ergo si non facit, est causa. Unde Innocentius, capit. *Quantæ*, de Sententia excommunicationis, dicit esse participem homicidii, qui tenetur vitare, ac potest et non facit. Et idem sumi potest ex cap. *Non miserandæ*, 23, quæst. 7; et ex illo Ambrosii: *Si non paristi, occidisti*, quod refertur capit. *Pasce*, distinction. 86. Et confirmatur primo, nam qui est in extrema necessitate, potest sibi necessaria sumere, etiam per vim, quia tunc bona sunt communia; ergo alter detinendo injuriam illi facit. Confirmatur secundo, nam potest a iudice compelli ad dandam eleemosynam, is qui dare potest commode; ergo intercedit aliqua obligatio justitiæ; ergo obligat ad restituendum.

2. *Vera sententia.* — *Ad primam confirmationem.* — *Ad secundam confirmationem.* — Nihilominus respondeo illum non teneri ad restituendum aliquid; ita Sot., 5 de Justit., q. 4, art. 3; Covarruv., 2 Variarum, c. 14, num. 5; Adrian., in 4 de Restitut., quæst. 1; Navar., cap. 24, numer. 7, et de Redditibus, quæst. 2; sumitur ex Gloss., cap. *Non infen-*

renda, 24, quæst. 3; et suadetur, nam tunc solum obligatur quis ad resarcienda damna, quando sequuntur ex actione injuriosa, scilicet contra justitiam commutativam. Et confirmatur, quia titulus restitutionis tantum est duplex, injusta acceptio, et res accepta; ibi autem neuter intervenit. Ad argumentum ex Cajetano et Turrecremat., respondetur, sicut ille qui subvenire omisit non obligatur ex justitia commutativa, ita neque vere facit propriam injuriam, neque tenetur ad restitutionem, vel reparationem illius damni; et si fortasse obligatur interdum ex justitia legali, saltem respectu boni communis, at hujus justitiæ violatio, non obligat ad restitutionem, ut suo loco dicitur¹. Ad rationem dic, solum probare mortem vel damnum proximi esse voluntarium omittenti eleemosynam, non tamen esse effectum ab illo, quia ut ego sim causa mortis proximi, non satis est velle illam, sed oportet aliquo modo influere; hic autem non influit physice, ut per se constat, neque moraliter, quia non facit injuriam. In capitulis autem citatis, modus loquendi latior est aliquanto, nam homicida dicitur, qui quovis modo vult mortem proximi; itaque solum intenditur illud damnum proximi imputari alteri ad culpam, sed non ad injuriam. Ad primam confirmationem, dic nihil referre quod in extrema necessitate bona sint communia, nam ex vi illius juris solum quisque valet ea primo occupare absque injuria alterius, id est, nullam alteri vim faciendo. Ad secundam confirmationem, ut quis possit obligari a iudice, satis esset obligatio justitiæ legalis, quando necessitas communis intercedit. Præterea leges et magistratus civiles non solum actus justitiæ, sed etiam misericordiæ, et temperantiæ imperare possunt, et ita nihil sequitur contrarium nostræ resolutioni.

3. *Dubium de Ecclesiasticorum eleemosynis.* — Restabat dubium, an saltem habentes ecclesiastica bona teneantur ex justitia ad dandam eleemosynam, atque adeo, si omittant, teneantur ad restitutionem. Quod late disputant tum Theologi, tum jurisperiti, et affirmant non pauci. Hic tamen omissis aliis ad tractationem de redditibus, solum in genere dico, ex his bonis, quorum ecclesiastici sunt domini, teneri ex solo vinculo charitatis, majori tamen quam alii, tum quia debent esse Patres pauperum, præcipue Episcopi, ex 1 ad Ti-

¹ Vide in opusc. de Justit. Dei, sect. 4, in fine.

moth. 3, et ad Titum 1: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, etc., hospitalem, benignum, etc.* Et docet Tridentinum, sess. 23, cap. 1, de Reformatione; tum quia ratione status debent esse aliis exemplo. Denique, quia facilius habent superflua; non enim habent quibus ex officio thesaurizent, et in familia et statu debent esse moderatiores, ut monet idem Concilium Tridentinum sess. 25, capit. 1, de Reformatione. Si vero habent aliqua bona ecclesiastica, quorum non sunt domini, sed illis designata sunt ut distribuant in pauperes, tenentur ex justitia dare, sub obligatione restituendi; an vero aliqua bona sint hujusmodi, dicitur in materia de Decimis¹. Nostram vero resolutionem tradunt Cajetanus, quæst. 87, art. 3, et 185, artic. 7; Soto, lib. 10 de Justitia, quæst. 4, artic. 3; Covar., de Testamentis, cap. 10, et lib. 2 Variarum, cap. 17, num. 5; Navar. et Sarmen., in tractatibus de Redditibus ecclesiasticis, et alii recentiores.

4. *Advertendum diligenter.* — Ultimo, est in hac materia advertendum quæ hactenus de eleemosyna corporali dicta sunt, etsi videantur peculiariter dici de illis operibus misericordiæ, quæ fiunt per externas divitias, tamen eodem modo, et per easdem leges applicanda esse ad ea opera misericordiæ, quæ consistunt in actionibus humanis, ut sunt visitare infirmum, vel in carcere constitutum. Nam hæ actiones sunt bona quædam, quæ tribuimus indigenti. Unde consideranda est in his necessitas ex parte proximi, id est, an tui indigeat illo tempore, et actione. Idem de advocatione, quando pauperis jus periclitatur, ne defectu patrocinii a potentiore violetur.

DISPUTATIO VIII.

DE PRÆCEPTO CORRECTIONIS FRATERNÆ.

Primum præmissum. — *Secundum.* — *Tertium.* — Ex dictis in præcedenti disputatione, colligi satis potest opera spiritualia misericordiæ non minus esse in præcepto, quam corporalia; quia et sunt magis necessaria proximis, et facilius exhiberi possunt sine incommodo dantis, et materia est nobilior. Deinde supponendum est hæc opera distingui in septem membra, de quorum primo, scilicet, de remissione injuriarum, supra satis dictum est, cum de inimicorum dilectione ageremus, disput. 5, sect. 5, et ad idem opus spectat patien-

² Vide l. 1 de Divino cultu, cap. 11.